

“ТАСДИҚ МЕКУНАМ”

Директори Институти масъалаҳои об,
гидроэнергетика ва экологияи АМИТ

доктори илмҳои техникаӣ, дотсент

Амирзода О.Х.

“ 17 ” 2023 с.

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ПЕШБАР

ба диссертатсияи НАСРЕДИНОВА Парвина Мухридиновна «Арзёбии экологии истифодашавии ангишти конҳои «Ҳақимӣ» ва «Тошқутан (Шӯрхок)» ҳамчун сӯзишвории саҳт» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои техникаӣ аз рӯйи ихтисосҳои 02.00.03 - химияи органикӣ ва 03.02.08 - экология

Диссертатсияи Насрединова Парвина Мухридиновна ба таҳқиқи арзёбии экологии истифодашавии ангишти конҳои «Ҳақимӣ» ва «Тошқутан (Шӯрхок)» ҳамчун сӯзишвории саҳт бахшида шудааст.

Муҳимияти мавзӯ: Рушди саноат дар миқёси ҷаҳон талаботро ба энергиябарандаҳо зиёд намудааст. Истифодабарии аз ҳад зиёди сӯзишвориҳо ва дигар омилҳои антропогенӣ сабабгори он гардидааст, ки вазъи экологӣ дар миқёси ҷаҳон тағйир ёбад. Айни замон яке аз чунин мушкилоти глобалӣ ин гармшавии иқлими сайёраи Замин мебошад, ки он беш аз ҳама ба зиёдшавии миқдори газҳои гулхонагӣ дар ҳавои атмосферӣ вобаста мебошад.

Таҳқиқотҳои мутахассисони соҳавӣ муайян намудааст, ки сабаби асосии зиёдшавии газҳои гулхонагӣ дар атмосфера истифодаи аз ҳад зиёди энергиябарандаҳо мебошад.

Яке аз мушкилоти ҷойдошта дар ин самт рушди корхонаҳои гармию – барқдихӣ дар миқёси ҷаҳон мебошад, ки дар он ба ҳайси энергиябаранда ангишт истифода мегардад. Дурнамои истифодашавии захираҳои ангишт дар

микёси ҷаҳон аз он гувоҳӣ медиҳад, ки дар оянда истифодаи ангишт ҳамчун сӯзишворӣ, натавон ба зиёдшавии газҳои гулхонагӣ дар атмосфера мусоидат менамояд, инчунин партовҳои саҳт ва аэрозолии он ба вазъи экологӣ метавонад таъсири манфии худро расонад.

Аз ҳамин лиҳоз арзёбии экологии истифодашавии ангишт ҳамчун ашёи хом дар истеҳсолоти химиявӣ айни замон яке аз масъалаҳои муҳими илми экологияи муҳандисӣ ва химияи органикӣ ба ҳисоб меравад, ки он муҳимияти мавзӯи диссертатсиониро инъикос менамояд.

Соҳтор ва ҳаҷми диссертатсия. Диссертатсияи номадони муаллиф Насрединова Парвина Муҳридиновна аз муқаддима, се боб, хулосаҳои умумӣ, ҳаҷми 154 саҳифаи чопи компютерӣ ва (замима), рӯйхати адабиётҳои истифодашуда бо шумораи 154, аз 19 ҷадвал ва 14 расм иборат мебошад.

Дар муқаддима аҳамияти илмӣ – амалии мавзӯи баррасигардида асоснок карда шудааст. Инчунин дар муқаддима мақсади кор, наwgонии илмӣ, арзиши назариявӣ ва амалии диссертатсия, натиҷаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, дараҷаи дурустӣ ва барасии натиҷаҳои диссертатсия ва соҳтори он баён гардидааст.

Боби аввал мутааллиқ ба шарҳи адабиёт мебошад. Дар ин боб тавассути истифодаи адабиёти соҳавӣ, рушди истихроҷ ва истифодашавии ангишт дар микёси ҷаҳон ва Ҷумҳурии Тоҷикистон, таъсири истифодаи ангишт ва дигар энергиябарандаҳо ба вазъи экологии сайёраи Замин маълумотҳои мушаххас пешниҳод гардидааст. Инчунин дар асоси таҳлили адабиёти соҳавӣ ва ҳисоботҳои мушкилоти саноати ангишти Тоҷикистон, аз ҷумла масъалаҳои ҳалталаби илмӣ дар қонҳои “Ҳакимӣ” ва “Тошқӯтан (Шӯрхок)” мавриди таҳлил ва баррасӣ қарор гирифтааст.

Боби дуюми диссертатсия қисми эксперименталии қорро дар бағ мегирад. Дар боби дуюми диссертатсия ҷузъиётҳои таҳлилҳои эксперименталии гузаронидашуда оид ба экстраксияи компонентҳои органикии таркиби ангиштҳои таҳқиқшаванда, ҷузъиётҳои таҳлил оид ба

идентификатсияи таркиби химиявии ангиштҳои таҳқиқшаванда, ва усулҳои ки дар арёбии экологии истифодашавии захираҳои ангишти “Ҳакимӣ” ва “Тошкӯтан (Шӯрхок)” ҳамчун ашёи хом дар истеҳсолот маълуманд пешниҳод гардидааст.

Боби сеюм муҳимтарин натиҷаҳои кори диссертатсионӣ ва таҳлили онро дар бар мегирад. Дар ин боби кори диссертатсионӣ дар бораи муҳимтарин натиҷаҳо оид ба арёбии экологии истифодаи захираҳои ангишти “Ҳакимӣ” ва “Тошкӯтан (Шӯрхок)”- и Ҷумҳурии Тоҷикистон дар истеҳсолот маълумот пешниҳод гардидааст. Дар асоси натиҷаҳои таҳқиқ маълум карда шудааст, ки истифодаи захираҳои ангишти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар истеҳсолот натавонад аҳамияти иқтисодӣ, инчунин аҳамияти экологӣ низ дорад. Натиҷаҳои бадастовардашуда тавассути истифодаи муосиртарин тариқаҳои таҳлили физикию химиявӣ ва методҳои муҳандисии экологӣ таҳлил ва асоснок гардидааст.

Навгониҳои илмӣ:

1. Аз рӯйи ихтисоси 03.02.08- экология

Тавассути истифодаи методҳои геохимиявӣ ва геологияи муҳандисӣ ва бо иштироки мутахассисони соҳавӣ таснифоти геологияи конҳои ангишти таҳқиқшаванда тақвим дода шуда, вазъи экологии минтақаҳои мазкур омӯхта шудааст. Дар баробари ин навгониҳо, инчунин миқдори умумии партовҳои газӣ, аэрозолӣ ва саҳт хангоми истифодашавии захираҳои ангишти “Ҳакимӣ” ва “Тошкӯтан” ҳамчун сӯзишворӣ муайян гардида, эҳтимолияти таъсири он ба вазъи экологӣ тавсиф дода шудааст.

2. Аз рӯйи ихтисоси 02.00.03- химияи органикӣ

Бо истифода аз усулҳои химияи органикӣ, тариқаҳои таҳлили физикию химиявӣ компонентҳои асосӣ ва нишондиҳандаҳои физикию – химиявии намунаҳои ангишти “Ҳакимӣ” ва “Тошкӯтан (Шӯрхок)”- и Ҷумҳурии Тоҷикистон нахустин маротиба омӯхта шудааст. Дар асоси намунаҳои ангишти таҳқиқшаванда усули нави ҳосил намудани кислотаҳои гуминӣ ва

технологияи муфиди синтез – газ коркард гардида, афзалиятҳои экологии технологияҳои коркардгардида тадқиқ гардидааст.

Аҳамияти амалии диссертатсия:

1. Аз рӯйи ихтисоси 03.02.08- экология

- Тоҷикистон дорои захираҳои фаровони ангишт мебошад. Аз ҳамин сабаб, ҳамагуна коркардҳои технологияи истеҳсоли мавод ва маҳсулот дар асоси захираҳои ангишти ватанӣ натавонанд аз ҷиҳати иқтисодӣ, инчунин аз нигоҳи экологӣ низ аҳамияти қалони амалӣ дорад. Чунон ки маълум аст, аксари захираҳои ангишти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба гурӯҳи ангиштҳои миёнасифат ва пастсифат дохил мешаванд, ки истифодабарии онҳо ҳамчун сӯзишвории саҳт ба вазъи экологии маҳал ва минтақа таъсири манфии худро мерасонад.

2. Аз рӯйи ихтисоси 02.00.03 - химияи органикӣ

Дар амал татбиқ намудани технологияҳои коркардшуда метавонад дар рушди саноатикунонии кишвар ҳиссагузори намуда, эҳтимолияти вайроншавии муҳити экологиро дар ҳолати истифодашавии ангишт ҳамчун сӯзишвории саҳт бартараф намояд.

Коркардҳои методӣ ва методологӣ метавонанд дар тадқиқотҳои ҳаммонанд мавриди баҳрабардории мутахассисони соҳаи химияи органикӣ гарданд.

Натиҷаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда:

Аз рӯйи ихтисоси 03.02.08- экология

1. Таснифоти геологии захираҳои ангишти конҳои “Ҳакимӣ” ва “Тошқӯтан (Шӯрхок)” – и Ҷумҳурии Тоҷикистон. Мушкилотҳои экологӣ ва мушкилотҳои марбут ба бехатарии фаъолияти инсон ҳангоми иҷрои корҳои тадқиқотӣ ва истеҳсолӣ.

2. Арзёбии экологии истифодашавии ангишти кони “Ҳакимӣ” ва “Тошқӯтан (Шӯрхок)” ҳамчун сӯзишвории саҳт.

Аз рӯйи ихтисоси 02.00.03- химияи органикӣ

1. Тавсифи таркиби химиявӣ ва нишондиҳандаҳои физикию химиявӣ ва энергиябарандагии намунаҳои ангишти конҳои “Ҳакимӣ” ва “Тошқӯтан (Шӯрхок)”- Ҷумҳурии Тоҷикистон.

2. Арзёбии экологӣ ва ҷанбаҳои физикию химиявии истифодашавии захираҳои ангишти “Ҳакимӣ” ва “Тошқӯтан (Шӯрхок)” дар ҳосил намудани маводҳо, кислотаҳои гуминӣ ва истеҳсоли сӯзишворихои алтернативӣ.

Дарачаи дурустӣ ва барасии натиҷаҳои диссертатсия. Тасдиқи дурустии натиҷаҳои тадқиқотҳои эксперименталӣ, дастовардҳои илмӣ, хулосаҳо ва пешниҳодот бо истифода аз тариқаҳои муосири таҳлил, аз қабилӣ таҳлили спектрии атомӣ – эмиссионӣ, хроматографияи қоғазӣ ва тунуккаббат, титрометрия, экстраксия, калориметрия ва усулҳои спектрии асоснок гардидааст.

Кори пешниҳодшуда аз рӯйи мазмун, мундариҷа, мақсади кор, методҳои истифодашуда, натиҷаҳои тадқиқот ва соҳаҳои тадбиқ ба ихтисосҳои пешниҳодшудаи ихтисосҳои 03.02.08 – экология ва 02.00.03 - химияи органикӣ мувофиқат менамояд.

Дар ин ҷо қайд намудан зарур аст, ки диссертатсияи пешниҳодшуда бо забони давлатӣ босаводона навишта шуда он ба ҳамаи меъёрҳои қабулшудаи ҚОА – и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқат менамояд.

Новобаста аз он, ки муаллиф диссертатсияро дар сатҳи қонеъкунандаи илмӣ иҷро намудааст дар он камбудихои зерин дида мешавад:

1. Дар таҳлили муайян намудани кислотаҳои гуминии таркиби ангиштҳои таҳқиқшаванда усули титронидан истифода гардидааст. Фенолҳо хосияти кислотагӣ доранд ва онҳо низ метавонанд ба титрант ба реаксия дохил шуда боиси нодуруст гардидани натиҷа гардад. Аз ҳамин лиҳоз ин мавзӯ тадқиқотҳои минбаъдaro талаб менамояд.

2. Дар диссертатсия баъзан хатогиҳои имлоӣ ва техникаи чопӣ дида мешаванд.

3. Дар навиштани диссертатсия аз баъзе адабиётҳои истифода намудаанд, ки натиҷаҳои илмии солҳои гузаштара дар бар мегирад. Сабаби интихоби ин адабиётҳоро шарҳ додан зарур аст.

4. Дар диссертатсияи қайд гардидааст, ки кислотаҳои гуминии таркиби ангиштҳои таҳқиқшаванда хосияти фаъолияти биологиро дорад, вале дар ин мавзӯ натиҷаҳои тадқиқоти тиббӣ ва ё биохимияви оварда нашудааст.

Камбудихои нишондодашуда арзиши баланди кори пешниҳодшударо кам наменамояд ва эътимоднокии аҳамияти натиҷаҳои илмӣ ва хулосаҳои дар асоси онҳо бадастовардашударо зерӣ шубҳа намегузоранд.

Натиҷаҳои кори илмии диссертатсияи номзидии Насрединова Парвина Муҳридиновна тавассути зиёда аз 17 кор ба таърифи расонида шудааст, аз ҷумла 9 мақола дар нашрияҳои тавсиякардаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 7 фишурдаю маърузаҳо, 1 патенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нашр расонида шудааст.

Хулоса оид ба кор. Диссертатсияи Насрединова Парвина Муҳридиновна «Арзёбии экологии истифодашавии ангишти конҳои «Ҳакими» ва «Тошқутан (Шӯрхок)» ҳамчун сӯзишвории саҳт» кори илмии ба анҷом расонидашуда буда он ба талаботҳои низомномаи ҚОА – и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст, мувофиқат менамояд.

Муҳимтарин натиҷаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод гардидааст дар конференсияҳои зиёде баррасӣ гардидааст. Мақолаҳои, ки мазмуни он натиҷаҳои корҳои илмии диссертатсияи пешниҳодшударо дар бар мегирад дар маҷалаҳои илмии эътирофшудаи ҚОА – и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нашр расонида шудааст. Шумораи мақолаҳои ҷопшуда ба талаботи дарёфти дараҷаи илмии номзиди илм мувофиқат менамояд. Дар автореферати диссертатсия мазмуни асосии диссертатсия навишта шудааст. Диссертатсия ба бандҳои 1, 2, 3, 4, 5, шиносномаи ихтисосҳои 03.02.08 –

экология ва 02.00.03 - химияи органикӣ мувофиқ аст. Муаллифи диссертатсия Насрединова Парвина Мухридиновна барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои техникаи аз рӯйи ихтисосҳои 03.02.08 – экология ва 02.00.03 - химияи органикӣ арзанда мебошад.

Тақриз дар ҷаласаи лабораторияи «Сифати об ва экология»-и Институти масъалаҳои об, гидроэнергетика ва экологияи АМИТ санаи 16 январи соли 2023, протоколи №1 муҳокима карда шудааст.

Дар ҷаласа иштирок доштанд 14 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: «Тарафдор»- 14 нафар, «Зид»- 0, «Бетараф»- 0.

Раисикунанда,

Мудири лабораторияи “Сифати об ва экология”-и Институти масъалаҳои об, гидроэнергетика ва экологияи АМИТ, номзади илмҳои техникаи

Шаймуратов Ф.И.

Эксперт,

Ходими калони илмӣ лабораторияи “Сифати об ва экология”-и Институти масъалаҳои об, гидроэнергетика ва экологияи АМИТ номзади илмҳои техникаи

Раҳимов И.М.

Котиб, х.к.и. лабораторияи “Сифати об ва экология”-и Институти масъалаҳои об, гидроэнергетика ва экологияи АМИТ

Ҳолмирзоева М.О.

Имзоҳои Шаймуратов Ф.И., Раҳимов И.М. ва Ҳолмирзоева М.О.-ро тасдиқ мекунам.

Мудири шуъбаи кадрҳо ва коргузори ИМО, ГЭ ва Э АМИТ

Ҳолназарова З.Д.